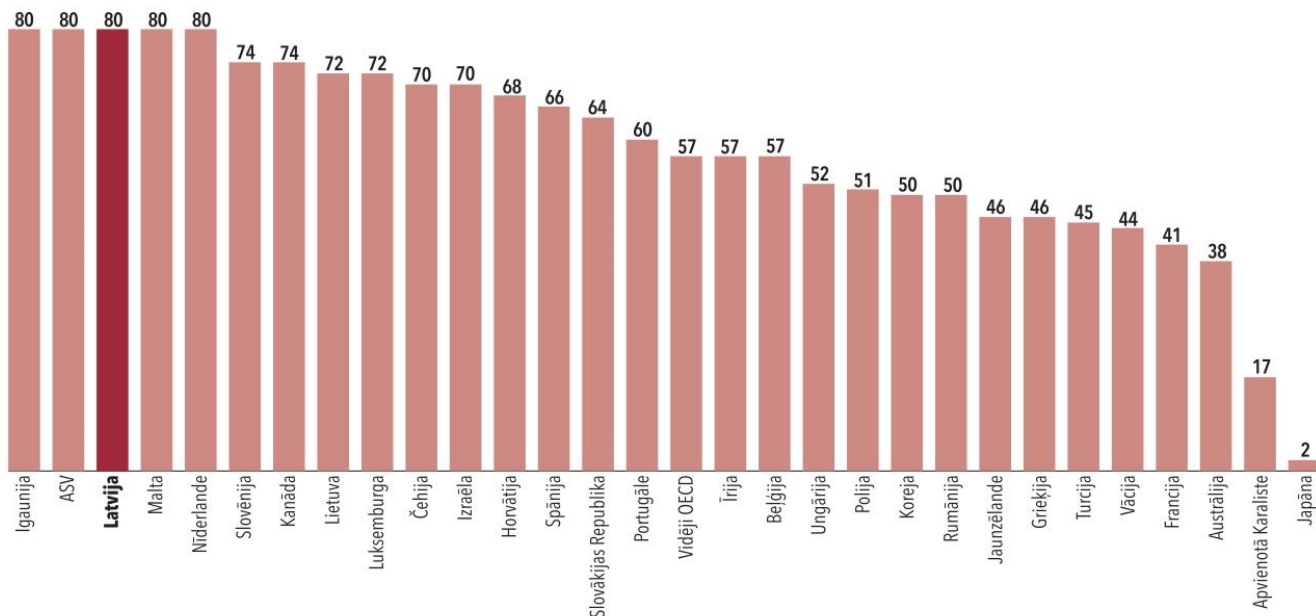


SOLIS LĪDZ BEZDIBENIM

DARBA STUNDU SKAITS NEDĒĻĀ

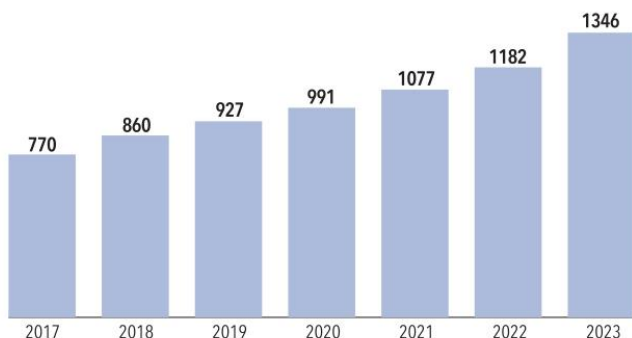
CIK IR JĀNOSTRĀDĀ ĢIMENEI, KURĀ IR DIVI BEZ DARBA PALIKUŠI PIEAUGUŠIE AR DIVIEM BĒRNIEM, LAI NEIEKĻŪTU ZEM NABADZĪBAS LĪMEŅA, JA ABI VECĀKI SAŅĒMA MINIMĀLO ALGU.



Dati: OECD

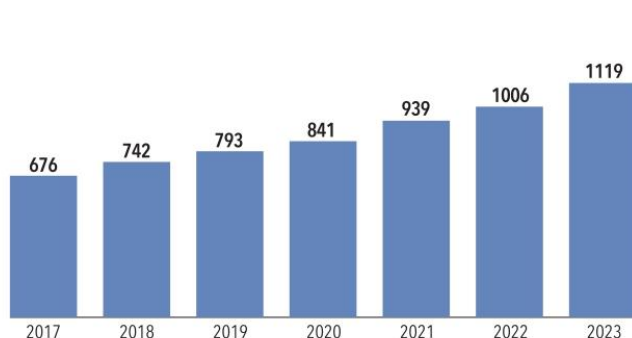
NABADZĪBAS RISKĀ SLIEKSNIS LATVIJĀ

EIRO, ĢIMENĒ (DIVI PIEAUGUŠIE UN DIVI BĒRNI LĪDZ 14 GADU VECUMAM)



VIDĒJĀ ALGA PĒC NODOKĻU NOMAKSAS LATVIJĀ

EIRO



Dati: CSP

Deklarācija par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību 2023. gada 15. septembrī tās II. Sadaļā «Latviska un iekļaujoša Latvija» trīs atsevišķos punktos nosaka:

10. Risināsim valsts demogrāfisko pārmaiņu izaicinājumus, paplašinot atbalstu ģimenēm ar bērniem, nodrošinot bērniem pieejamus izglītības, sociālos un veselības aprūpes pakalpojumus.
11. Stiprināsim ģimeniskas vides un ārpusģimenes aprūpes sistēmu un veicināsim dzīves autonomijas palielināšanos cilvēkiem ar īpašām vajadzībām.
12. Panāksim sociālā budžeta ilgtspēju un nodrošinājumu cienīgām vecumdienām. Ieviesīsim sociālo pakalpojumu minimālo grozu un mazināsim nabadzības riskus ar mērķētu sociālo atbalstu.

KURAM TAS RŪP?

Vecāki Latvijā zaudēt darbu nedrīkst

Mūsu valstī ir viens no lielākajiem krīzes riskiem zemu algu saņēmējām ģimenēm ar bērniem.

Autors: Juris Paiders, "Dienas Bizness"

Atsaucei: laikraksts "Diena", 2025. gada 28. marts, 10.-11. lpp un portāls [Diena.lv](https://www.diena.lv)

Pēc Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) datiem, Latvijā, Igaunijā, ASV, Maltā un Nīderlandē ir viens no sliktākajiem sociālajiem nodrošinājumiem zemu algu saņēmējām ģimenēm ar bērniem.

Pēc OECD datiem, Latvijā divu minimālo algu saņēmējiem – divu bērnu vecākiem pēc darba zaudējuma, lai nenokļūtu zem nabadzības sliekšņa, jāstrādā vēl 80 stundas nedēļā par minimālo stundas likmi, kas ir nepilnas 12 stundas dienā vienam no ģimenes locekļiem, turklāt septiņas dienas nedēļā, vai pilna darba nedēļa abiem. Proti, fiziski tas iespējams vien blēdoties. Vai arī valstij jālemj par pabalstu palielināšanu.

Izmantotā metodoloģija

Lai izlīdzinātu vidējā un minimālā atalgojuma, nodokļu, sociālo maksājumu un sociālo atbalsta un citu atbalsta instrumentu vietējās atšķirības dažādās valstīs, OECD aprēķināja vidējo darbalaiku (stundu skaitu) nedēļā, kas ir papildus jānostrādā visiem ģimenes locekļiem kopā gadījumā, kad tiek pieprasīts garantētais minimālo pabalstu apjoms, lai izklūtu no nabadzības.

Nabadzīgie atbilstoši Pasaules Bankas definīcijai ir tās personas, kuru izdevumi (vai ienākumi) ir zem tā līmeņa, kas ir sociāli pieņemams kā minimālais dzīves līmenis. Gadījumos, ja ienākumi ir mazāki par nabadzības sliekšni, nabadzības izpausmes būs saistītas arī ar noteiktu patēriņa veidu, piemēram, cilvēki nevarēs atļauties atbilstošu mājokli, izglītību bērniem, veselīgu pārtiku vai veselības aprūpi utt.

Tātad attiecīgajā piemērā tiek reģistrēti visi pieaugušie ģimenes locekļi, kuri paliek bez darba un pieprasa visu garantēto minimālo pabalstu, kas attiecīgajā valstī pienākas. Pēc tam tiek veikts aprēķins. Par pamatu ņem 2022. gada datus.

Piektdaļa tuvu krīzei

OECD pieņem, ka nabadzības sliekšnis ir 50% no vidējiem ienākumiem uz vienu iedzīvotāju. Nevis 50% no vidējās algas, bet vismaz 50% no vidējiem ienākumiem. Centrālā statistikas pārvalde (CSP) pēc būtības lieto līdzīgu nabadzības riska sliekšņa novērtējumu, un 2023. gadā nabadzības riska sliekšnis sasniedza 641 eiro vienas personas mājsaimniecībai, 2022. gadā – 563 eiro mēnesī.

Mājsaimniecībām ar diviem pieaugušajiem un diviem bērniem līdz 14 gadu vecumam nabadzības riska sliekšnis 2023. gadā sasniedza 1346 eiro mēnesī, 2022. gadā – 1182 eiro mēnesī. Arī CSP gadījumā runa ir par rīcībā esošajiem ienākumiem un redzams, ka, arī strādājot un saņemot minimālo algu, ģimene ar diviem bērniem balansē uz nabadzības robežas. Darba zaudēšana neapšaubāmi ir nopietna krīze šāda piemēra ģimenes dzīvē.

Pēc Latvijas pētījumiem, vislielākais nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars 2023. gadā bija Latgalē (32,7%), bet vismazākais – Rīgā (14,2%). Vidzemē nabadzības riskam bija pakļauti 29,8%, Kurzemē – 26,6% un Zemgalē – 22,2% iedzīvotāju. Aptuveni un vidēji – piektā daļa Latvijas iedzīvotāju ir pakļauti nabadzības riskam, un bezdarbnieki ir īpašā kategorija. 2023. gadā 57% bezdarbnieku bija riska kategorijā.

Izcelotāju paaudze

Pēc kardinālajiem dzimstības krituma rādītājiem šāgada pirmajos mēnešos bijis ne mazums publikāciju par faktoriem, kas ietekmē dzimstību, tomēr vien retais domā par to, kas notiek ar standarta divu bērnu ģimeni pēc tam, kad šie bērni parādījušies pasaulē. Proti, ir jautājums, kāpēc ģimenes ar bērniem nereti izvēlas dzīvot Dānijā, Apvienotajā Karalistē vai Norvēģijā, turklāt dara to jau sen. Iespējams, dzimstības krituma iemesls šodien slēpjas jau 20 gadus senā pagātnē, kad tie bērni, kuriem pašiem šodien vajadzētu būt pirmajam bērniņam, jau tika aizvesti no dzimtenes trūkuma dēļ, un tā dēļ dati veļas kā no kalna, turklāt tas turpinās.

Nav šaubu, ka minimālās algas saņēmējs jau tāpat ir riska kategorijā un tāds bija arī pirms 20 gadiem. Tāpat zināms, ka tāpat kā pirms 20 gadiem risks šodien nokļūt zem nabadzības sliekšņa, zaudējot darbu, ir ļoti liels, bet minimālās algas saņēmējiem – neizbēgams. Proti, naudai konkrētajā mirklī nav nozīmes, vai bērni būs vai nebūs, jo to nosaka daudz smalkākas lietas, bet ilgtermiņā naudai ir liela nozīme, vai bērni paliks Latvijā, vai viņi šeit uzaugs un izvēlēsies šo valsti par dzimtas turpināšanās vietu vēl pirms pāra meklējumiem. Šajā sakarā viena cilvēka mājsaimniecībā esošajam ar tiem pašiem noteikumiem, proti, minimālo algu, kļūstot par bezdarbnieku, situācija ir vēl dramatiskāka nekā pārim ar diviem bērniem. Īsāk – ja jaunietis pēc augstskolas kļūst par bezdarbnieku, viņš neizbēgami laimi meklēs ārpus Latvijas, un liels ir risks, ka savu pieredzi dzimtenē viņš nevēlēsies atkārtot.

Labie piemēri citviet

ASV, Nīderlande, pat Malta ir ar krietni atšķirīgāku ekonomikas struktūru un visnotaļ agresīvu darbaspēka politiku, kur ir virkne citu instrumentu darbaspēka piesaistei un pilsoņiem ir vairāk instrumentu sevi pasargāt citādi kā vien cerot uz valsts pabalstiem.

Nupat medijs Bloomberg sociālajā tīklā X publicēja līdzīgus datus – ārkārtīgi zema dzimstība un tas pēc ilgstoši zemas atbalsta shēmas mazo algu saņēmējiem ar bērniem. Latvija un Igaunija šajā ainā atšķiras, un, pat salīdzinot mūs ar ziemeļu kaimiņiem, atradīsim, ka viņi spēj izlīdzināt migrācijas saldo, bet mēs

ne. Tas, ko vēlamies pateikt – nav vērtības līdzināties valstīm, kurās ir slikts ģimeņu ar bērniem atbalsts, bet jālūkojas uz tādām, kur par nākotni domā.

Piemēram, Japānā ģimene ar diviem bērniem tiks nodrošināta tiktāl, lai tā darba zaudēšanas gadījumā pārvarētu nabadzības sliekšni. Pietiks, ja viens ģimenes loceklis strādās par minimālo algu vien divu stundu darbadienu nedēļā. Apvienotajā Karalistē jau nepieciešamas 17 stundas nedēļā. Savukārt pilnīgs pretpols ir Latvija, Igaunija, Malta, Nīderlande un ASV. Latvijā, Igaunijā un ASV ģimene ar diviem bērniem pārvarēs nabadzības sliekšni tikai tad, ja abi pieaugušie ģimenes locekļi strādās par minimālo algu katru darbadienu astoņas stundas katrs, turklāt esam pieņēmuši, ka viņi nupat darbu zaudēja!

Problēmas risinājums

Faktiski mēs pasakām, ka minimālās algas saņēmējam vajadzētu saņemt pabalstos pilnu minimālo algu, kuru turklāt neapliek ar nodokļiem. Pēc būtības konstatētais fakts nozīmē, ka Latvijā ir viens no sliktākajiem sociālajiem nodrošinājumiem zemu algu saņēmējām ģimenēm ar bērniem OECD valstu starpā. Ja Latvija deklarēja, ka tiecas ievērot OECD standartus, tad jāsāk ar atbalstu ģimenēm ar bērniem. Vēl jo vairāk tāpēc, ka Latvija Eiropas Savienības valstu vidū ir viena no tām, kur mājsaimniecība lielāko daļu ieņēmumu tērē tieši pārtikai. Proti, mūsu gadījumā nabadzības risks nozīmē to, ka bērniem pārtika var būt nepilnvērtīga. Par to iepriekš rakstījām rubrikā Kuram tas rūp?, rakstā Heirēka! Bērni ēd. Viena no versijām, kā rīkoties, ir celt minimālo algu, bet tas, kā zināms, izraisa dažādas nelāgas blaknes. Publiskajā sektorā strādājošo algas aug proporcionāli ieņemamajam amatam. Darba devēji nespēj nodrošināt produktivitāti, kas atbilstu minimālās algas celšanai profesiju grupās, kur produktivitāti celt ir grūti.

Vēl viens no risinājumiem ir līdzās progresīviem ienākuma nodokļiem ieviest apvērstu progresīvo pabalstu sistēmu, kas savukārt novestu pie situācijas, ka minimālās algas saņēmējam ir izdevīgāk kļūt par bezdarbnieku.

Komplekss risinājums, kas paredzētu drošības spilvenu ģimenei ar bērniem darba zaudēšanas gadījumā, ir visnotaļ komplicēts, un atbildes uz to, visticamāk, nav rodamas, atverot tikai vienu likumu.